

Leiðarvísir fyrir mat á áhrifum lagasetningar á byggðarlög

Skilgreining og markmið

Byggðalinsa er stefnumatsverkfæri sem leiðbeinir ráðuneytum og stofnunum sem vinna að stefnumótun, áætlanagerð og gerð lagafrumvarpa við vinnslu áhrifamats á búsetuskilyrði fyrir byggðarlög.

Lög og stjórnvaldsfyrirmæli geta haft veruleg áhrif á búsetugæði fólks og starfsaðstæður fyrirtækja í byggðarlögum um land allt. Með leiðbeiningunum er leitast við styðja við ráðuneyti og stofnanir við að greina möguleg áhrif stefnu, ákvarðana, áætlana eða þjónustu á byggðir landsins, jákvæð og neikvæð, bein og óbein, á fyrirsjáanlegan, hlutlægan og samræmdan hátt. Það er í samræmi við markmið stjórnvalda um að stefna að eins sambærilegri þjónustu og búsetuskilyrðum eins og kostur er á landinu öllu.

Landfræðilegri vídd er því bætt við áhrifamatið og hægt er að flagga ólíkum áhrifum á mismunandi landsvæði áður en til ákvörðunartöku kemur með stefnu, áætlun eða lagafrumvarpi. Hafa þarf í huga að byggðir landsins eru ólíkar og því þarf að huga vel að því að áhrif geta komið fram með mismunandi hætti eftir aðstæðum og staðsetningu.

Dæmigerðar áskoranir geta verið mismunandi íbúapóttleiki sem skapar áskoranir við veitingu þjónustu og vegalengdir vegna vinnu, þjónustu eða tómstunda.

Í leiðbeiningunum er vísað sérstaklega til frumvarpa en þær eiga jafnt við um stefnumótun og áætlanagerð.

Mikilvægt er að hafa í huga að ekki eiga allir greiningarþættir við í öllum málum. Áhersla er á að greina áhrif þeirra þátta sem máli skipta hverju sinni.

Áform um lagasetningu – Frummat á áhrifum

Leita þarf svara við eftirfarandi spurningum strax á áformastigi máls en svörin geta gefið vísbendingar um þau byggðasjónarmið sem hafa þarf í huga.

- Hvert er markmið lagasetningarinnar?
 - Hvað breytist?
 - Fyrir hverja?
- Hvenær?
- Hvaða svæði eru líklegust til að verða fyrir áhrifum og af hverju?
- Er líklegt að áhrifin verði meiri í **fámennum / viðkvæmum byggðum**?

Mat á óvissu

- Er skýrt hvar áhrif verða og hvers vegna?
- Er gerður greinarmunur á beinum og óbeinum áhrifum?
- Er tilgreind a.m.k. ein mótvægisaðgerð þegar áhrif eru ójöfn?
- Eru forsendur og óvissa skráðar?
- Hversu mikil óvissa er tengd matinu til framtíðar?

Gerð er grein fyrir niðurstöðum í eyðublaðinu *Mat á áhrifum lagasetningar/frummat* sem fylgir eyðublaðinu *Áform um lagasetningu*.

Lagafrumvarp – Endanlegt mat á áhrifum

Áframhaldandi greining ræðst af eðli máls og efnistöfum og byggir á frummatinu, sbr. framangreint.

- Mál sem hafa óveruleg áhrif á byggðir landsins
 - stutt greining við frummat og endanlegt mat á áhrifum
- Mál þar sem áhrif dreifast frekar jafnt á byggðir landsins
 - gróft mat við frummat á áhrifum
 - ítarleg greining við endanlegt mat á áhrifum
- Mál þar sem áhrif dreifast ójafnt á byggðir landsins
 - gróft mat við frummat á áhrifum en þeim svæðum sem verða fyrir mestum áhrifum kynnt áformin sérstaklega
 - ítarleg greining við endanlegt mat á áhrifum og þeim svæðum sem verða fyrir mestum áhrifum kynnt frumvarpið sérstaklega

Greiningarþættir

1. **Tekjur / atvinna (lífsviðurværi)** – sem er líklegt að dreifist ójafnt eftir landssvæðum
 - Hefur ráðstöfunin áhrif á tekjur fólks? (atvinnutekjur og aðrar tekjur)
 - Hefur ráðstöfunin áhrif á menntunarmöguleika fólks? (menntun, hæfni, þekking)
 - Hefur ráðstöfunin áhrif á atvinnumöguleika? (atvinnulíf, einstakar atvinnugreinar, störf, atvinnuleysi)
 - Hefur ráðstöfunin áhrif á nýsköpun og fjölbreytni atvinnulífs?
2. **Húsnæði / búseta**
 - Hefur ráðstöfunin áhrif á húsnæðismarkað? (verð, framboð, gæði)
 - Hefur ráðstöfunin áhrif á gæði innviða? (aðgengi, tengingar)
3. **Þjónusta**
 - Hefur ráðstöfunin áhrif á veitingu þjónustu? (ríkis, sveitarfélags, einkarekinnar – framboð, aðgengi, gæði, verð)
 - Ferðatími/kostnaður við grunnþjónustu (heilbrigðisþjónustu, menntunarmöguleika)
 - Stafrænt aðgengi (ef frumvarp gerir ráð fyrir stafrænum lausnum)
4. **Samgöngur, innviðir og öryggi**
 - Breyttar kröfur um flutninga, vegakerfi, hafnir og fjarskipti
 - Áhrif á viðbragðsgetu (t.d. bráðapjónustu, löggæslu)
5. **Samfélag - samheldni**
 - Hefur ráðstöfunin áhrif á samfélagið? (samfélagsandi, félagsauður, borgaraleg þátttaka, inngilding)
 - Hefur ráðstöfunin áhrif á þróun lýðfræðilegrar samsetningar samfélagsins (aldur, kyn, uppruni)
 - Hefur ráðstöfunin áhrif á umhverfisgæði íbúa? (aðgengi að náttúru, útvistarsvæði, skjól, birtu, þéttleika byggðar)

Gerð er grein fyrir niðurstöðum í eyðublaðinu *Mat á áhrifum lagasetningar/endanlegt mat* sem fylgir frumvarpi til ríkisstjórnar og í greinargerð með lagafrumvarpi.

Frummat á áhrifum ásamt áformaskjali og síðar endanlegt mat á áhrifum ásamt frumvarpsdrögum eru ávallt kynnt í samráðsgátt stjórnvalda. Hið sama á við um drög að stefnum og áætlunum.

Þegar mál eru birt í samráðsgátt getur viðkomandi ráðuneyti sent tilkynningu til hagaðila og boðið þeim sérstaklega að taka þátt í samráðinu.

Endurmat

- Greining á áhrifum lagasetningar eftir þrjú eða fimm ár (matsatriði).